

SHVETSIYA INKLUZIV TA'LIM TAJRIBALARIDAN

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7649223>

ELSEVIER

Received: 16-02-2023

Accepted: 17-02-2023

Published: 22-02-2023

Abstract: Ushbu maqolada Shvetsiya Inkluziv ta'limining o'ziga xos jihatlari yoritib berilgan.

Keywords: Skandinaviya, Integratsiya, Maxsus ta'li, Inkluzivlik, Istitutsinallashgan, Adliya Vazirligi, Profilaktika, Nogiron bolalar, Gimnaziya.

About: FARS Publishers has been established with the aim of spreading quality scientific information to the research community throughout the universe. Open Access process eliminates the barriers associated with the older publication models, thus matching up with the rapidity of the twenty-first century.

20-asr oxirida dunyoning ko'plab rivojlangan mamlakatlarida (AQSh, Buyuk Britaniya, Shvetsiya), Germaniya, Skandinaviya mamlakatlari) alohida ehtiyojli bolalar uchun ta'limni rivojlantirishning asosiy tendentsiyasi integratsiyalashgan (inklyuziv) ta'lim bo'ldi. Umumiy ta'lim jarayoniga jalb qilingan bolalarga ta'lim olishni osonlashtiradigan maxsus qo'shimcha sharoitlar, va yordam ko'rsatildi. Har bir mamlakat o'zining integratsiya modellarini ishlab chiqdi, bu amaliyot ta'limning universal integral modellarini yaratish mumkin emasligini ko'rsatdi. Biror bir mamlakat muaffaqiyatli integral ta'limni amalga oshirishni xoxlasa quyidagi vazifalarni bajarishi kerak:

Inson xuquqlari taminlanga ijtimoiy tuzilma bo'lishi kerak .

Ommaviy umumta'lim maktabi tuzilmasida moliyaviy ta'minot, alohida ta'limga muhtoj bolalar uchun tegishli maxsus ta'lim xizmatlari va maxsus yashash sharoitlarini yaratish kerak.

Umumiy o'rta talim maktablari va bolalar bog'chalarida alohida ta'lim ehtiyojlariga muxtoj bolalar uchun alohida sharoitlar va maxsus talim dasturlari bo'lishi zarur.

Integratsiyani majbulamasdan joriy etish zarur

O'quvchilarga maxsus talim yoki umumiy talimda o'qishni tanlash imkoniyatini berish kerak .

Jamiyat alohida ehtiyojli odamlar bilan muloqot qilishga tayyor bo'lishi kerak.⁷⁹

Hozirgi vaqtda dunyo mamlakatlarida "integratsiya" tushunchasi "inklyuzivlik" tushunchasi bilan almashmoqda. Inklyuziv ta'lim" tushunchasi

⁷⁹ Englund, T. (2005). The discourse on equivalence in Swedish education policy // Journal of Education Policy, 20(1), 39–57.

shuni angaltadiki unda alohida ehtiyojli o'quvchilar tengdoshlari bilan birga bir maktablarda o'qishadi. Inklyuzivlik tushunchasi shuni anglatadiki unda irqchilik, bir jinsning boshqa jinsdan ustunligiga ishonish va boshqalar kabi ijtimoiy kasalliklarga qarshi kurash hisoblanadi. Inklyuzivlik unga muhtoj bo'lgan insonlarga qanday shaklda yordam kerak bo'lishidan qat'i nazar, ularni qo'llab-quvvatlashni kafolatlashnini anglatadi. Inklyuziv ta'lim bolalarga o'z huquqlaridan foydalanish imkonini beradi. Tengdoshlar bilan muloqot ijtimoiy integratsiyaning muhim omili hisoblanadi. Maktabda inklyuziv ta'limi bolalarning individual ehtiyojlarini hisobga olgan holda ta'lim olishni yanada oson qiladi, shuningdek, moslashuvchan ta'lim texnologiyalarini qo'llash imkoniyatini beradi, iqtidorli bolalarning ham, rivojlanishida kechikishlari bo'lgan bolalarning ham qobiliyatlarini to'liq ro'yobga chiqarishga imkon beradi, ularning ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy jarayonlardan chiqib ketishini o'rgatiladi, jamiyatga hissa qo'shish imkoniyati beriladi. Fuqarolik jamiyati, inson huquqlarini himoya qilish imkoniyatlarini ro'yobga chiqaradi, bu esa jamoatchilik bilan aloqalar tizimida insonparvarlik va bag'rikenglikni qaror toptirishga xizmat qiladi. Inkluziv ta'limni joriy etish uchun jamiyat psixologik jihatdan ham tayyor bo'lishi kerak, yani jamiyat imkoniyati cheklanganlar haqida to'g'ri tushumchaga ega bo'lishi zarur, va shuningdek logistika tizimi panduslar va liftla bo'lishi zarur ihozlangan hojatxonalar, yorug'lik va ovoqli signallar, Brayl alifbosidagi yozuvlar, jamoaviy va individual foydalanish uchun ovoz kuchaytiruvchi uskunalari eshitish imkonini yo'qotgan va zaif eshituvchilar uchun, ko'zi ojizlar uchun o'qish majmualari va boshqalar bo'lishi zarur. Jamiyatning ta'lim sohasidagi islohotlarga tayyorligi haqida gap ketganda, maxsus ta'lim masalalari bo'yicha eng muhim fundamental xalqaro hujjat – YUNESKO deklaratsiyasini (Salamanka deklaratsiyasi) Inklyuziv ta'limni rivojlantirishga qaratilgan ijtimoiy siyosat chora-tadbirlari to'g'risida). esga olmaslik mumkin emas. Inklyuziv ta'limga ega maktablar ko'pchilik bolalarga ta'lim xizmatlarini samarali taqdim etishi, shuningdek, butun tizimda ta'lim xarajatlari samaradorligini oshirishi mumkin. 20-asr60-yillarning boshlarida. eng muvaffaqiyatli ijtimoiy-siyosiy va iqtisodiy jihatdan mamlakatlar integratsiya yo'liga o'tmoqda. Ob'yektiv va subyektiv omillarga ko'ra bu mamlakatlarning har birida integratsiya o'ziga xos tarzda yuz bergan. 1961 yildan 1980 yilgacha Shvetsiya va boshqa Skandinaviya mamlakatlarida o'qituvchilar, ota-onalar va butun aholi tomonidan integratsiyani rivojlantirish va o'zlashtirish bo'yicha ulkan ijtimoiy pedagogik ishlar olib borildi. Bu hokimiyat tomonidan tartibga solinmagan ko'plab individual tashabbuskorlarning harakati edi. Bu yerda, xuddi AQSHdagi kabi, sotsial-demokratik harakat tashabbusi va qo'llab-quvvatlashi, mamlakatning ijobiy ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi bilan integratsiya "pastdan" asta-sekin o'sib bordi. Taxminan 20 yil davom etgan integratsiya jarayonidan so'ng yani, butun

malakat integratsiya jarayoniga tayyor bo'lgandan keyin u davlat tomonidan qonuniylashtirildi: 1980 yilda nogiron fuqarolarning maxsus ta'lim olish huquqini ta'minlaydiganva kamsitishlarga qarshi qonun qabul qilindi. Yigirmanchi asrning oxirida. Dunyoning ko'plab mamlakatlarida, AQSh, Buyuk Britaniya, Germaniya, Italiya, Skandinaviya mamlakatlarida bolalarni maxsus tuzatish ta'lim muassasalariga yuborish favqulodda chora hisoblanadi, chunki boshqa barcha imkoniyatlar allaqachon ishlatilgan va kerakli natijani bermagan. Siyosiy va ijtimoiy o'zgarishlar, ta'limning davlatdagi o'rni, xususiy yoki jamoat mulki sifatida qaralishi va ta'lim modellarini tanlashga sezilarli darajada ta'sir qiladi. 1990-yillarning o'rtalarida. siyosiy o'zgarishlarShvetsiyada ta'lim borgan sari jamoat manfaatini emas, balki shaxsiy rivojlanuvchi tizim sifatida ko'riladi. Shvetsiya jamiyatida ijtimoiy e'tibor jamoaviy qadriyatlardan individual huquqlar va shaxs tanloviga o'tdi. Yangi moliyaviy tizimning joriy etilishi boshqaruv va nazoratning yangi mexanizmi bilan bir qatorda resurslarning milliy darajadan mahalliy darajaga sezilarli darajada qayta taqsimlanishiga yordam berdi. Bu tasodifiy hodisa emas edi. Bu kech kapitalizmning global hodisasining ajralmas qismi bo'lib, samaradorlik, raqobat, standartlashtirish, tanlash erkinligi ma'nolari bilan chuqur uyg'unlashgan hodisadir. Bu, ayniqsa, alohida ta'limga muhtoj bolalar, immigrant talabalar, shuningdek, aholining ijtimoiy jihatdan kam ta'minlangan qatlamlarining tobora kuchayib borayotgan marginallashuvi va chetlanishi oldini olar edi. 90-yillardagi jamiyatdagi bu o'zgarishlar neoliberal falsafaga kiritilgan bo'lib, u shaxsiy tanlovni ijtimoiy adolat sifatida taqdim etadi. Erta ta'lim siyosati ijtimoiy farovonlik va tenglik modeliga yo'naltirilgan bo'lib, bu ijtimoiy, madaniy va iqtisodiy sharoitlarda nomutanosiblikni kamaytirishga yordam berdi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, so'nggi asrda Shvetsiya jamiyatida tengsizliklar kamaydi, ya'ni ta'lim uchun muhim bo'lgan turli omillar - otionalarning ijtimoiy mavqei, oilalarning madaniy darajasi, turar-joy turi, shuningdek, gender farqlari (Wildt Persson. & Rosengren, 2001, p. 299.) Bu, birinchi navbatda, ta'lim sohasidagi ijtimoiy siyosat bilan bog'liq edi, Shimoliy mamlakatlarda asosiy etibor tarixiy va madaniy merosga qaratildi. Shvetsiya inklyuziv ta'limning turli shakllarini faol rivojlantirayotgan davlatdir. Nogiron bolalarning 80 foizi oddiy maktablarda o'qiydi, ular uchun maxsus ta'lim yo'nalishlari ishlab chiqilgan. Maxsus ta'limga muhtoj bo'lgan deyarli barcha bolalar oddiy bog'chalarga boradilar. Biroq, ko'rish va eshitishning to'liq yo'qolishi yoki jiddiy buzilishi, nutq a'zolarining nuqsoni yoki aqliy zaifligi sababli oddiy maktabga bora olmaydigan bolalar uchun maxsus maktablar mavjud. Shvetsiya ta'lim tizimining muhim elementi umummilliy rejalashtirish va boshqarish. Ta'lim muddatining maqsadlari, aksariyat ta'lim dasturlarini moliyalashtirish parlament tomonidan belgilanadi. 1989 yilgacha umumta'lim dasturlarini ishlab chiqishda

mamlakat hukumati ham ishtirok etdi. So'nggi yillarda Shvetsiyada ta'lim sohasida ko'plab islohotlar amalga oshirildi. Ularda eng muhimi, butun tizimni va alohida ta'lim muassasalarini katta mustaqillik bilan ta'minlash, shuningdek, talabalar uchun imkoniyatlarni kengaytirish uchun eng katta markazsizlashtirishga erishish edi. Nafaqat munitsipalitetlar, balki o'qituvchilar va ota-onalar jamoalari ham huquqqa ega bo'lishdi maktab ta'limining ko'plab masalalari bo'yicha qarorlar qabul qiladi. Endi Ta'lim vazirligi faqat o'quv dasturlarining umumiy maqsadlarini shakllantiradi. O'qitish usullari, material tanlash, mehnat sharoitlari va to'lovlari, o'quv jarayonini tashkil etish - bularning barchasi o'qituvchilarning o'zlari va maktab direktorlarining vakolatiga kiradi. Shunday qilib, ota-onalarning farzandining individual xususiyatlarini hisobga olgan holda maktab tanlash erkinligi kengaydi. 1991 yilda o'qituvchilar va maktab ma'muriyatini ishga olish, mehnat sharoitlari va mehnatiga haq to'lash masalalari davlat darajasidan mahalliy hokimiyat organlari darajasiga o'tkazildi, shu vaqtdan boshlab maktablar ishi uchun to'liq javobgar bo'ldi. Barcha shahar tumanlarida (kommunalarda) shahar majlisi tomonidan qabul qilingan, ushbu tuman maktab tizimi qanday rivojlanishini ko'rsatadigan ish va maktablarni rivojlantirish rejasi mavjud. Hukumat va parlament tomonidan belgilangan maqsadlarga erishish yuzasidan munitsipal hokimiyat organlari tomonidan rejalashtirilgan chora-tadbirlarga alohida e'tibor qaratilmoqda. Shvetsiyada maktab ta'limi joriy qilingan 1842 yilda. Biroq, hozirgi shaklda, maktab 1962 yildan beri mavjud. Shu yili birinchi zamonaviy o'quv dasturi joriy etildi. Shvetsiyada yashovchi barcha bolalar uchun maktabda o'qish majburiydir. 7 yoshdan 16 yoshgacha bo'lgan barcha bolalar maktabga borishlari shart. Va 1991 yildan boshlab, ota-onalarning iltimosiga binoan, bola 6 yoshida maktabga borishi mumkin, agar shahar hokimiyatining roziligi bo'lsa. 1997 yil 1 iyuldan boshlab barcha kommunalar 6 yoshga to'lgan barcha bolalarni maktabga qabul qilishni ta'minlashi shart. Shvetsiyadagi maktablar davlat, munitsipal va muqobil bo'lishi mumkin. 1995 yildan boshlab avval mavjud bo'lgan kichik, o'rta va yuqori sinflarga bo'linish bekor qilindi. Yangi o'quv dasturi 5 va 9-kurslar yakunida talabalarning bilim va ko'nikmalariga javob berishi kerak bo'lgan talablarni belgilaydi. Ushbu yondashuv mamlakat miqyosida talabalarning malakasini baholash imkonini beradi. 70-80-yillarda gimnaziya ta'limini takomillashtirish, bo'yicha qator chora-tadbirlar amalga oshirildi, bu bir tomondan, mehnat bozori va oliy ta'lim tizimi ehtiyojlari, ikkinchi tomondan, talabalarning istak va talablari o'rtasida yaxshiroq muvofiqlikka erishishga olib keldi.

Gimnaziya ta'limining yangi tizimini joriy etish 1995/1996 o'quv yilida to'liq yakunlandi. Integratsiyalashgan o'rta maktab (gimnaziya) uchta asosiy yo'nalish bo'yicha taxminan 26 ta dastur variantini taqdim etadi: bir yillik kasbiy

yo'naltirilgan dasturlar, ikki yillik texnik dasturlar va uch yillik o'quv dasturlari. Barcha turdagi dasturlar bir-biriga bog'langan va talabalar bir dasturdan ikkinchisiga o'tish uchun deyarli cheksiz imkoniyatlarga ega. Talabalar bitta maktabda to'qqiz yillik o'qishni tugatadilar. Keyin ular boshqa maktabga (gimnaziyaga) ko'chib o'tishlari kerak. 4-sinfda, qoida tariqasida, o'qituvchilar o'quvchilar bilan almashtiriladi. Iqtisodiyot, jismoniy tarbiya, chizmachilik, musiqa kabi fanlardan tashqari, 1-sinfdan 6-sinfgacha boshlab barcha fanlarni bitta o'qituvchi o'qitadi. Yuqori sinflarda, 7-sinfdan boshlab, o'qitish bir nechta o'qituvchilar tomonidan amalga oshiriladi, ularning har biri, qoida tariqasida, ikki yoki uchta fan bo'yicha ixtisoslashgan. Talabalar odatda avtomatik ravishda keyingi sinfga o'tadilar. Ammo ota-onalar bilan kelishilgan holda, maktab direktori o'quvchini keyingi sinfga o'tkazish mumkin emasligi to'g'risida qaror qabul qilish huquqiga ega. Direktor shuningdek, iqtidorli o'quvchini ota-onasining roziligi bilan o'quv yili davomida keyingi sinfga o'tkazish to'g'risida qaror qabul qilishga haqli. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, inklyuziv ta'limda alohida ehtiyojli bolalar ajoyib akademik va ijtimoiy ko'rsatkichlarga ega (Baker, Vang va Walberg, 1995; Peetsma, Vergeer va Karsten, 2001). Bu shuni ko'rsatadiki, nafaqat talabalar ushbu turdagi ta'limda, balki alohida ta'limga nisbatan inklyuziv ta'limda sezilarli yutuqlarga erishmoqda. Inkluziv ta'lim ijtimoiy munosabatlarda ijobiyroq natija bermoqda. Inkluziv ta'lim Bu barcha talabalarga bir-biridan o'rganish imkoniyati beradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, inklyuziv ta'lim nogironligi bo'lmagan talabalar uchun foydalidir. Bu ilmiy adabiyotlarda va siyosiy maqolalarda qayd etilgan alohida ehtiyojli bolalar imkon qadar o'z yoshidagi bolalari bilan umumiy maktablarda o'qishlari kerak, Chunki shundagina bolalar hayotga integratsiyalashuvi oson kichadi. *Artiles, Kozleski, Dorn, & Christensen, 2006*).

Hukumat tomonidan moliyalashtirilgan tadqiqot

milliy darajada, shuningdek, ijtimoiy va tashkiliy masalalarni hal qilishga qaratilgan; Lekin ular sinf hayotida o'quvchining individual ishtirok etishiga tadqiqotda unchalik ahamiyat bermaydilar

. Inklyuzivlik va tenglikni ta'minlaydigan ta'limning turli darajalarida foydali omillarni aniqlashga qaratilgan tadqiqotlar o'tkazishgan.

(masalan, Bagga-Gupta, 2006; Berxanu, 2006; Eriksson,

2006; Goransson, 2008; Heimdahl Mattsson, 2006 yil; Janson 2006; Palla, 2006

2006-yilda Berhanu⁸⁰ tadqiqoti maktab hayotida alohida ehtiyojli bolalar uchun to'liq integratsiya uchun kerak bo'lgan foydali omillarini aniqladi. Bular quyidagilardir: moliyalashtirish va resurslarni taqsimlash;

qonunchilik, boshqaruv siyosati va siyosiy ko'rsatmalar;

² *Girma Berhanu*. University of Gothenburg even in Sweden? Excluding the included: some reflections on the consequences of new policies on educational processes and outcomes, and equity in education // International journal of special education. — Vol. 25, no 3, 2010 p.148–158.

maktabning ta'lim va tarbiyadagi o'rni;
maktab tizimining turli darajalarida va undan tashqarida o'zaro hamkorlik,
hamkorlik va muvofiqlashtirish;
ta'lim natijalarini baholash;
maktabning ijtimoiy-texnik bazasi;
Pedagogik metodlar, o'quv dasturlarini ishlab chiqish
dasturlari, shuningdek, sinfni tashkil etish xonalar;
Professionallik, malaka, maktab hodimlari uchun turli-xil treninglar;
qaror qabul qilish jarayonida ota-onalarning ishtiroki;
Moslashtirilgan o'quv dasturlarini sinab ko'rish.

Osvald, Koutino va Best (2000) taklif qilgan nomutanosiblik hodisasi haqida ikkita asosiy faraz mavjud, birinchisi ijtimoiy guruhlar o'rtasidagi real ijtimoiy-iqtisodiy tafovutlar bilan bog'liq, ya'ni ayrim guruhlar (yoki o'quvchilarning ozchiliklari) o'ta noqulay ijtimoiy-iqtisodiy ahvolda, chekkada, kasallikka moyil, nogironlardir, ikkinchi faraz. Taqdim etilgan muammolarning muhim qismi etnik va madaniy tafovutlar, shuningdek, nogironlarning ijtimoiy mavqeini noto'g'ri talqin qilish natijasi bo'lishi mumkin. Shvetsiyadagi nomutanosiblik, ikkinchi gipotezani qo'llab-quvvatlash uchun kuchli dalillar mavjud (Dyson & Gallannaugh, 2008).

maktab o'qituvchilari maxsus ta'lim ehtiyojlari bilan o'ynaydi.

Ko'pgina Yevropa mamlakatlarida integratsiyalashgan o'quvchilar bilan ishlashda maktab o'qituvchilari asosiy ro'l o'ynaydi. Qo'shimcha ta'lim yordami mutaxassislar, asosan ijtimoiy o'qituvchilar tomonidan amalga oshiriladi.

Shvetsiyada maxsus ta'lim talabalari bilan faqat maxsus o'qituvchilar ishlaydi. Italiyada bunday talabalar bilan maxsus va oddiy o'qituvchilar, ishlashlari mumkin. Italiyada maxsus talimga muxtoj o'quvchilarga ham maxsus ham oddiy o'quvchilar dars berishadi, va ikkalasi ham alohida ta'limga muhtoj bo'lgan bolalarni o'qitish uchun birdek mas'uldirlar

Boshqa variantlar ham mumkin. Masalan, Fransiyada maktab o'qituvchilariga yordam Adliya vazirligiga bo'ysunuvchi xizmat tomonidan amalga oshiriladi.

Lyuksemburgdagi maktablarda, integratsiyalashgan o'quvchilar mavjud bo'lgan sinfda maktab o'quv dasturini yaxshi bilmaydigan, ammo tuzatish pedagogikasi va maxsus psixologiya sohasida bilimga ega bo'lgan "yordamchilar" bor.

Irlandiyada ijtimoiy xizmatlar alohida ta'limga muhtoj talabalarga xizmat ko'rsatishda bevosita ishtirok etmaydi. Shvetsiyada bolalarni parvarish qilish tizimi yuqori darajada institutsionallashtirilgan, markazlashmagan tuzilma. Har bir yordam turi ma'muriy, huquqiy, moliyaviy mustaqil maqomga ega. Ota-onalar va maktab o'qituvchilariga tuman Kengashi qoshida faoliyat yurituvchi shahar

bolalar reabilitatsiya markazining maxsus pedagogi maslahat beradi). Bolaning imkoniyatlaridan kelib chiqib, ular birgalikda individual o'quv dasturini tuzadilar, uning bajarilishi uchun maktab o'qituvchisi javobgardir. Agar kerak bo'lsa, sinfga o'qituvchi yordamchisi taklif qilinadi. Shvetsiya Maxsus Ta'lim Agentligi (SIH) oilalar va maktablarga maslahat va yordam berish uchun ham javobgardir; amaliyotda maslahat berish muayyan bolani nazorat qiluvchi maslahatchi tomonidan amalga oshiriladi. SIH maslahatchisi, masalan, trening bo'yicha tavsiyalar beradi o'quv fanlari; SIH shahar hokimiyatiga alohida ta'limga muhtoj bolalarning ta'limini optimal tashkil etishga yordam beradi. Fan o'qituvchilari uchun maktab negizida agar kerak bo'lsa, o'z sinfiga integratsiyalangan talabalarning ehtiyojlari va xususiyatlarini hisobga olgan holda qisqa muddatli malaka oshirish kurslarini tashkil qilinishi mumkin,

Shvetsiyada maktab o'quvchilari eng kamida to'rtta yordam olishlari mumkin
Bular:

profilaktika choralari;

axborot va maslahat yordami

(Bolaning qiyinchiliklarini tavsiflash, maxsus ta'lim bilan tanishish

o'qitishning moddiy-texnik vositalari, maxsus ta'lim usullari va boshqalar);

o'quv rejasi va o'quv jarayonini farqlash (individuallashtirish, moslashtirish).

maktabda integratsiyalashgan bolaning ta'lim va yashash sharoitlarini yaxshilashda, o'qituvchilar va ma'muriyatga mutaxassislar tomonidan maslahat beriladi, malaka oshiriladi.

Inklyuzivlikning milliy va xalqaro maqsadlarini qo'llab-quvvatlash uchun Shvetsiyada maxsus ta'lim o'qituvchilarini tayyorlash 1990-yillarda professional kadrlarni tayyorlash bilan almashtirildi.

Ushbu murabbiylarning vazifasi maktablarda pedagogik jamoa deb ataladigan tashkilot bilan, o'qituvchilarni ish joylarida nazorat qilishdir.

E. X. Mattson va A. M. Xansen Shvetsiyada 1996 yildan 2006 yilgacha boshlangan o'qituvchilarni o'qitish loyihasi bo'yicha kengaytirilgan tadqiqot natijalarini taqdim etganlar.⁸¹

1996 va 2006 yillarda maxsus ta'lim amaliyotini tashkil etish va amalga oshirish bo'yicha Stokgolmdagi 14 ta shahar umumta'lim maktablari direktorlarinnig fikrlati qiyosiy va nazariy jihatdan o'rganildi,

Bularda 2006 yil natijalariga ko'ra maktablarda ajratilgan sinflar kamroq edi, lekin bir vaqtning o'zida tumandagi bir qancha maktablar uchun umumiy bo'lgan bunday sinflarda o'quvchilar soni ko'paydi.

---

⁸¹ *Mattson E. H., Hansen A. M. Inclusive and exclusive education in Sweden: principals' opinions and experiences // European Journal of Special Needs Education. — 2009. — Vol. 24, Iss. 4. — P. 465–472*

Murabiyilik bilan pedagogik jamoalar tashkil etilgan muassasalar rahbarlari rahbar o'qituvchining rolini samarali va muvofiqlashtiruvchi sifatida baholasa, boshqalari nogiron bolalar maxsus o'qituvchilar va defektologlar bilan ixtisoslashtirilgan maktablarda tahsil oladigan an'anaviy ta'lim tizimini afzal ko'rishadi. Sababi, mazkur maktablarda pedagogik jamoa asosan keksa avlod o'qituvchilaridan iborat bo'lib, ular o'zini pedagogik masalalarni nazoratsiz hal etishda yetarlicha tajribali deb hisoblaydilar, qiyinchilik tug'ilganda maxsus o'qituvchining ekspert xulosasiga murojaat qiladilar.

Shunga ko'ra, murabbiylik tizimiga ega bo'lgan maktablar inklyuziv ta'limga o'tish uchun ko'proq moslashuvchanlikni namoyish etadilar va ikkinchi turdagi maktablar ekskluziya yo'lida qoladi, ya'ni an'anaviy ajratilgan ta'lim tizimiga amal qiladi.

Ommaviy migratsiya tufayli ta'lim tizimi so'nggi yigirma yil ichida qattiq bosim ostida qoldi. Bu ekzogen zarba multikulturalizm va globallashuv davrida etnik Shvetsiyani o'zgartirdi.

Salbiy tomoni shundaki, bu tez demografik o'zgarishlar etnik segregatsiya va tengsizlikni olib keldi, ayniqsa yirik shaharlarda markazsizlashtirish va raqobat tufayli ijtimoiy guruhlar o'rtasida tengsizlik mavjud.

Va bu ta'lim tizimi uchun jiddiy muammo tug'diradi, chunki Shvetsiya jamiyati ko'p millatli va ko'p tilli bo'lib bormoqda, shuningdek, kam ta'minlangan bolalar soni ortib bormoqda, oilalar sezilarli darajada ko'paydi. Shvetsiya aholisining taxminan 20% immigrantlardir. 2020 yilda demografik vaziyat shunday bo'lishi kutilmoqdaki, Shvetsiyadagi barcha mehnatga layoqatli odamlarning 30 foizi Shvetsiyaning tub aholisi bo'lmaganlar bo'ladi. Ko'pgina talabalar kambag'al yoki irqiy ozchilikdan bo'lsa yoki til muammosi bo'lsa, maxsus ta'lim xizmatlariga muhtoj hisoblanadi.

Ta'lim hamma fuqarolarning asosiy huquqidir

. Va barcha bolalar nogironligi, ijtimoiy-iqtisodiy holati, jinsi, diniy e'tiqodidan bilim yoki etnik kelib chiqishi qat'i nazar, jamiyat maktablariga jalb qilinadi.

Maktablar, shuningdek, alohida ehtiyojli bolalarning jamiyatga qo'shgan noyob hissasini qadrlashlari kerak.⁸²

Shvetsiya inklyuziv ta'limni barcha uchun ta'lim olishdan teng foydalanishni ta'minlashning asosiy tamoyili sifatida, shuningdek, ijtimoiy munosabatlardagi inson huquqlari kontseptsiyasi doirasida qabul qildi.

Ijtimoiy adolat, tenglik va tanlov masalalari inklyuziv ta'limga bo'lgan talab uchun juda muhimdir. Turli xillikka asoslangan ta'lim barcha ishlarning asosiy tamoyillaridan biridir.

---

⁸² *Ольсен Х.* «Включённое» образование — стратегия для достижения образования для всех // Актуальные проблемы интегрированного обучения. — М., 2001.